

УДК 330.111.62

БРАЙЛОВСЬКИЙ ІЛЛЯ,

кандидат економічних наук, директор ДП "Наукова спілка Донбасу"

РОЗВИТОК ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ СВІТОВИХ ТЕНДЕНЦІЙ

У статті проаналізовано стан і основні проблеми розвитку державно-приватного партнерства (ДПП) в Україні протягом 1992-2012 рр. Визначено основні тенденції, здійснено порівняння з країнами регіону, виокремлено головні проблеми та шляхи їх подолання. Зроблено висновок про нерівномірність розвитку діяльності в галузі ДПП (динаміці, охопленні секторів економіки). Використання різних форм проектів не узгоджується зі світовими тенденціями. Акцентовано на необхідності розробки відповідної інституційної складової з метою розвитку організаційних аспектів ДПП.

Ключові слова: державно-приватне партнерство; проекти; тенденції; розвиток в Україні; проблемні питання.

Постановка проблеми. Більшість країн світу давно оцінили економічні переваги державно-приватного партнерства (ДПП) як одного із засобів використання ресурсів приватного сектора економіки для вирішення нагальних проблем розвитку держави. Великий інтерес до практики ДПП спостерігається в пострадянських країнах, у першу чергу в Росії та в країнах - нових членах ЄС. Це пояснюється як потребами залучення додаткових коштів до розробки й упровадження інфраструктурних проектів (транспорт, житлово-комунальне господарство, медицина, освіта тощо), так і прикладами успішного вирішення проблем.

Для більш ефективного використання механізмів державно-приватного партнерства в Україні, стану й перспектив розвитку цієї діяльності важливим є аналіз розробки й реалізації проектів ДПП в Україні порівняно із загальносвітовими тенденціями та станом справ у пострадянських країнах.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми державно-приватного партнерства досліджували такі автори, як А. Акіттойя, В. Вакуленко, В. Г. Варнавський, М. Василенко, М. В. Вілісов, Н. Г. Діденко, Е. Кляйн, Н. А. Сич, Г. Тейсман, Л. Шарінгер, В. І. Якунін та багато інших. Водночас при всій різноманітності літератури, яка описує теоретичні основи державно-приватного партнерства, не вистачає аналітичних досліджень, особливо в порівняльному аспекті.

Метою статті є аналіз стану і проблем державно-приватного партнерства в Україні порівняно із загальносвітовими тенденціями.

Виклад основного матеріалу. Для аналізу стану розвитку державно-приватного партнерства в Україні в нашому дослідженні використовувалась статистична інформація бази даних Світового банку (<http://ppi.worldbank.org/index.aspx>). Це обумовлено тим, що, поперше, в Україні така статистика через відсутність інституційного забезпечення не ведеться, по-друге, єдина статистична база даних дозволяє оцінити тенденції ДПП в Україні в порівнянні з іншими країнами світу.

У базі даних Світового банку Україна віднесена до регіону, який називається "Європа та Центральна Азія". До цієї групи віднесено 22 країни, у тому числі: країни СНД, країни колишньої Югославії та Туреччина [1].

У цілому слід зазначити, що діяльність у сфері державно-приватного партнерства в Україні загалом відповідає загальносвітовим та регіональним тенденціям. Україна знаходиться на третьому місці за кількістю

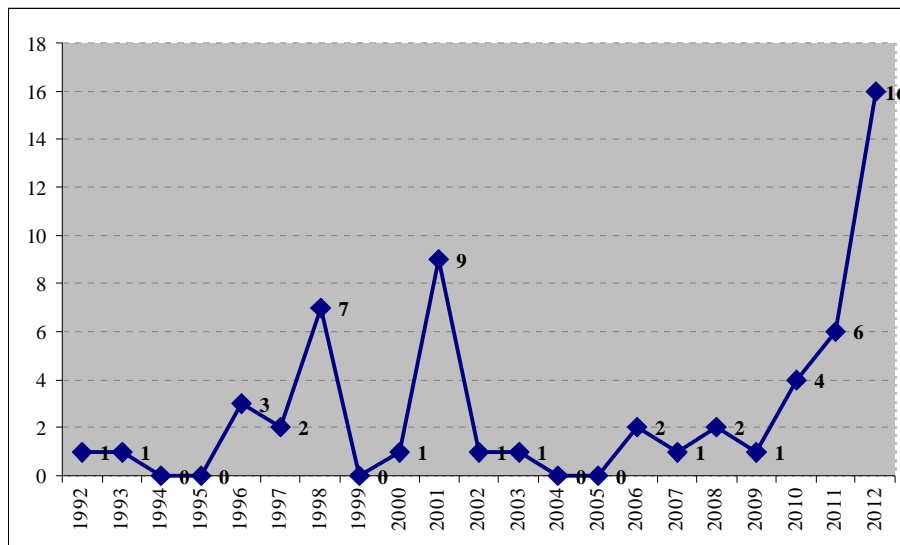
проектів ДПП (58) після таких країн, як Російська Федерація та Туреччина, їхня кількість на 55,4 % перевищує загальнорегіональний показник. Аналогічний вигляд мають і показники інвестицій у проекти ДПП в Україні за 1992-2012 рр. - 14,2 млрд доларів США, 3 місце, дорівнює середньому значенню.

Протягом указанного вище періоду в Україні було здійснено 58 проектів ДПП (табл. 1, рис. 1), або 7,03 % від загальної чисельності реалізованих у регіоні проектів (820). Цей показник більш ніж у півтора раза перевищує середньорегіональний. Крім того, якщо в регіоні в цілому у 2012 р. кількість проектів знизилася в порівнянні з попереднім роком, то в Україні вона зростає й має найбільший показник за всю історію цієї діяльності [1].

Таблиця 1. - Кількість проектів ДПП в Україні у 1992-2012 рр. за секторами

Рік	Енергетика	Телеком	Транспорт	Водопостачання та каналізація	Разом
1992	0	1	0	0	1
1993	0	1	0	0	1
1994	0	0	0	0	0
1995	0	0	0	0	0
1996	0	3	0	0	3
1997	0	2	0	0	2
1998	6	1	0	0	7
1999	0	0	0	0	0
2000	0	1	0	0	1
2001	6	3	0	0	9
2002	1	0	0	0	1
2003	0	0	0	1	1
2004	0	0	0	0	0
2005	0	0	0	0	0
2006	1	1	0	0	2
2007	1	0	0	0	1
2008	1	0	0	1	2
2009	0	0	1	0	1
2010	4	0	0	0	4
2011	5	1	0	0	6
2012	16	0	0	0	16
Разом	41	14	1	2	58

Джерело: <http://ppi.worldbank.org/index.aspx>.

Рис. 1. Динаміка проектів державно-приватного партнерства в Україні (1992-2012 рр.)
 [Джерело: розроблено автором за: <http://ppi.worldbank.org/index.aspx>].

Аналізуючи динаміку проектів ДПП в Україні в 1992-2012 рр., слід відзначити, що діяльність у сфері ДПП в Україні за 21 рік її історії розвивалася вкрай нерівномірно. У динаміці за 1992-2012 рр. (рис. 1) спостерігається чотири періоди, у які кількість проектів перевищує середнє значення, і в той же час - п'ять років, коли проекти ДПП зовсім не реалізовувались. Більше половини періоду 1992-2012 рр. значення активності нижче за середнє.

Подібним чином можна охарактеризувати ситуацію і з інвестиціями в проекти ДПП (табл. 2, рис. 2).

Загальна сума інвестицій у проекти державно-приватного партнерства в Україні за 1992-2012 рр. складає 14,16 млрд доларів США, сума інвестиційних зобов'язань держаних партнерів - 1,8 млрд доларів. Цей показник є досить значним у порівнянні з країнами регіону. Слід також відзначити, що навіть у ті роки, коли нові проекти ДПП не започатковувалися, інвестиційний

потік за рахунок довготривалих проектів не мав нульового значення. Водночас хотілося б наголосити на незначній, з нашої точки зору, участі держави у фінансуванні проектів. Більшу частину періодів держава в проектах ДПП фінансової участі не брала, більш-менш послідовно вона розпочала це робити з 2009 р. Зазначена тенденція свідчить про недостатню увагу, яку приділяє держава партнерству з приватним сектором.

У таблиці 3 та на рис. 3, 4 представлено розподіл кількості проектів ДПП та інвестицій за секторами економіки.

Як видно з наведених даних, чільне місце в державно-приватному партнерстві в Україні належить проектам у галузі енергетики й телекомунікацій, проекти в галузі транспорту, водопостачання й каналізації мають незначні обсяги. У секторі енергетики було реалізовано 71% проектів ДПП і залучено 16% коштів, у секторі телекомунікацій - відповідно 24% і 82%. Якщо аналізу-

Таблиця 2. - Інвестиції в проекти ДПП в Україні в 1992-2012 рр. (млн доларів США)

Рік	Інвестиційні зобов'язання уряду	Разом
1992	0	11
1993	65	72
1994	0	10
1995	0	18
1996	65	317
1997	9	187
1998	0	331
1999	0	242
2000	0	206
2001	160	415
2002	0	206
2003	0	370
2004	0	738
2005	0	1507
2006	4	869
2007	41	1429
2008	0	1566
2009	54	1185
2010	85	501
2011	1320	2816
2012	35	1164
Разом:	1838	14161

Джерело: <http://ppi.worldbank.org/index.aspx>.

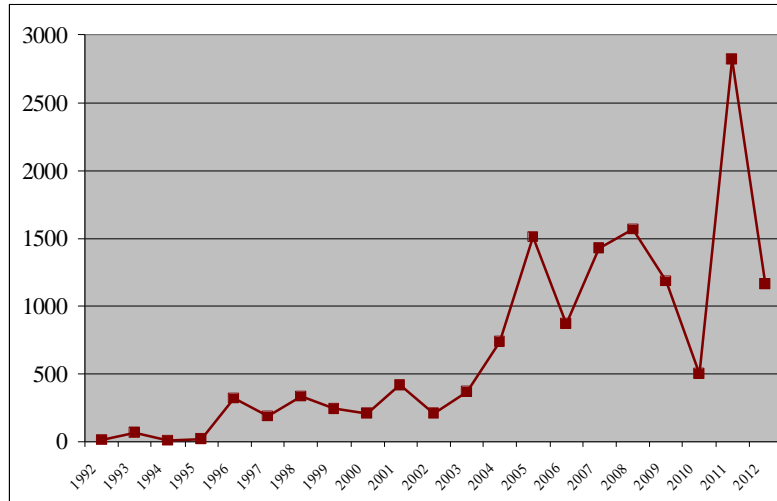

Рис. 2. Динаміка інвестицій у проекти ДПП в Україні у 1992-2012 рр. (млн дол. США)
[Розроблено автором за: <http://ppi.worldbank.org/index.aspx>].

Таблиця 3. - Розподіл кількості проектів ДПП та інвестицій за секторами економіки

Сектори	Підсектори	Кількість проектів	Разом інвестицій (млн дол. США)
Енергетика	Електроенергетика	30	2262
	Газопостачання	11	38
	Енергетика разом	41	2299
Телеком	Телекомунікації	14	11530
	Телеком разом	14	11530
Транспорт	Морські порти	1	130
	Транспорт разом	1	130
Водопостачання й каналізація	Утилізація	2	202
	Водопостачання і каналізація разом	2	202
Разом:		58	14161

Джерело: <http://ppi.worldbank.org/index.aspx>.

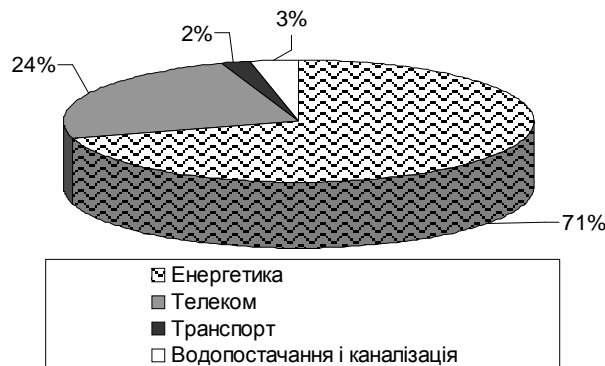

Рис. 3. Розподіл кількості проектів ДПП за секторами економіки України (%)
[Розроблено автором за: <http://ppi.worldbank.org/index.aspx>].

Рис. 4. Розподіл інвестицій у проекти ДПП в Україні за секторами економіки (%)
[Розроблено автором за: <http://ppi.worldbank.org/index.aspx>].

вати динаміку державно-приватного партнерства, то можна помітити, що на початку 1990-х рр. реалізовувалися телекомунікаційні проекти, а потім - енергетичні. Це, на нашу думку, обумовлено тим, що в зазначений період відбувалися створення й розвиток мереж стільникового зв'язку й саме такі проекти були реалізовані. В енергетичному секторі більшість проектів розроблено в галузі електроенергетики та газопостачання, позитивним, на нашу думку, є зростання кількості енергетичних проектів зі створення екологічних, відтворювальних енергетичних комплексів (вітрова, геліоенергетика тощо).

Слід звернути увагу на те, що в Україні реалізовано

всього один проект у галузі транспорту й 2 - у галузі водопостачання та каналізації. Це суперечить світовим і регіональним тенденціям.

Слід також відзначити, що за досліджуваний період в Україні було 2 нереалізованих проекти ДПП, обидва в галузі телекомунікацій, із загальною сумою інвестицій 340,6 млн доларів США, у тому числі - 8,5 млн державних інвестицій.

Розглядаючи моделі проектів ДПП, які використовувались в Україні (табл. 4, 5, рис. 5, 6) можна зробити висновок, що найбільш популярними проектами було передавання активів (приватизація), на другому місці - проекти під ключ.

Таблиця 4. - Розподіл проектів ДПП в Україні за секторами

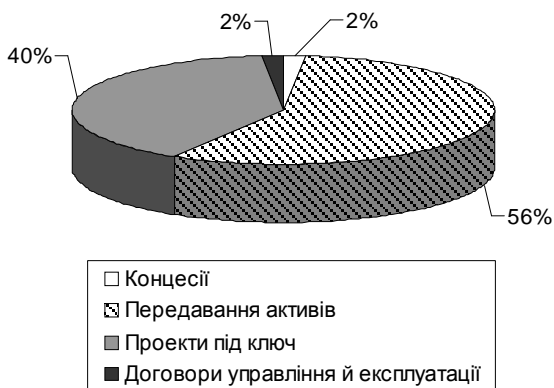
Сектор	Концесії	Передавання активів	Проекти під ключ	Договори управління й експлуатації	Разом
Енергетика	0	31	10	0	41
Телеком	0	2	12	0	14
Транспорт	0	0	1	0	1
Водопостачання і каналізація	1	0	0	1	2
Разом	1	33	23	1	58

Джерело: <http://ppi.worldbank.org/index.aspx>.

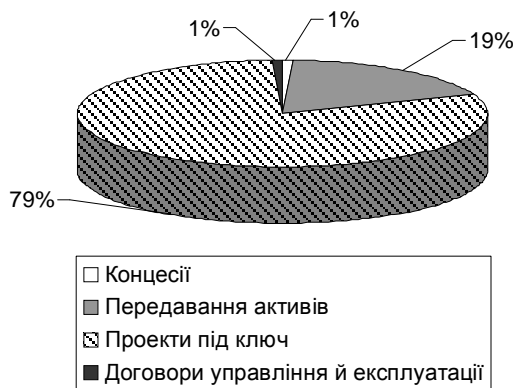
Таблиця 5. - Розподіл інвестицій у проекти ДПП за секторами (млн дол. США)

Сектор	Концесії	Передавання активів	Проекти під ключ	Договори управління й експлуатації	Разом
Енергетика	0	1057	1243	0	2299
Телеком	0	1572	9957	0	11530
Транспорт	0	0	130	0	130
Водопостачання і каналізація	102	0	0	100	202
Разом	102	2629	11330	100	14161

Джерело: <http://ppi.worldbank.org/index.aspx>.

Рис. 5. Розподіл проектів ДПП за формами (%) [Розроблено автором за: <http://ppi.worldbank.org/index.aspx>].

Рис. 6. Розподіл інвестицій у проекти ДПП за моделями (%) [Розроблено автором за: <http://ppi.worldbank.org/index.aspx>].

Найменш популярними моделями в Україні є концесії й договори управління й експлуатації, усього було реалізовано по одному такому проекту, обидва в секторі водопостачання і каналізації, на загальну суму 202 млн дол. США. Такі моделі, як передача активів і проекти під ключ займають відповідно 56 % і 40 % від загальної кількості проектів та 19 % і 79 % від загальної кількості інвестицій.

Висновки

Підсумовуючи, можна відзначити, що в період між 1992 і 2012 рр. в Україні було реалізовано 58 проектів державно-приватного партнерства із загальною варті-

стю інвестицій 14,16 млрд доларів США. За основними показниками така діяльність в Україні знаходиться на досить високому місці серед країн регіону (3 місце за кількістю проектів і залучених інвестицій).

У той же час дослідження виявило певну нерівномірність розвитку діяльності в галузі ДПП: динаміка її нерівномірна, охоплення секторів економіки та використання форм проектів ДПП не узгоджується зі світовими тенденціями.

Ураховуючи інтенсифікацію державно-приватного партнерства в Україні після прийняття Закону про окреслену діяльність, вважаємо за необхідне акцентувати на розробці відповідної інституційної складової, яка,

на нашу думку, дозволить підняти організаційні аспекти ДПП в Україні на новий рівень. Про це свідчить досвід як розвинених країн, так і країн - нових членів ЄС.

ЛІТЕРАТУРА

1. База даних проектів державно-приватного партнерства у світі // Світовий банк [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://ppi.worldbank.org/index.aspx>.
2. Варнавский В. А. Государственно-частное партнерство : в 2-х тт. / В. А. Варнавский. - М. : ИМЭМО РАН, 2009. - Т. 1. - С. 12.

3. Вилисов М. Государственно-частное партнерство: политико-правовой аспект / М. Вилисов // *Власть*. - 2006. - № 7. - С. 14-19.

4. Якунин В. И. Партнерство в механизме государственного управления / В. И. Якунин // *Социологические исследования*. - М. : Институт социологии РАН, 2007. - № 2.

5. Akintoye A. The allocation of risk in PPP/PFI construction projects in the UK / A. Akintoye, Li Binga, P. J. Edwards, C. Hardcastle // *International Journal of Project Management*. - 2004. - 23 (2005). - Pp. 25-35.

Брайловский Илья,

кандидат экономических наук, директор ДП "Научный союз Донбасса"

РАЗВИТИЕ ГОСУДАРСТВЕННО-ЧАСТНОГО ПАРТНЕРСТВА В УКРАИНЕ В КОНТЕКСТЕ МИРОВЫХ ТЕНДЕНЦИЙ

В статье проанализировано состояние и основные проблемы развития государственно-частного партнерства (ГЧП) в Украине на протяжении 1992-2012 гг. Определены основные тенденции, проведен сравнительный анализ со странами региона, выделены главные проблемы и пути их преодоления. Сделан вывод о неравномерности развития деятельности в области ГЧП (динамике, охвате секторов экономики). Использование разных форм проектов не согласуется с мировыми тенденциями. Акцентировано внимание на необходимости разработки соответствующей институциональной составляющей с целью развития организационных аспектов ГЧП.

Ключевые слова: *государственно-частное партнерство; проекты; тенденции; развитие в Украине; проблемные вопросы.*

Brailovskyi Iliia,

Ph.D. in Economics

SE "Scientific Union of Donbass", Donetsk

THE DEVELOPMENT OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP IN UKRAINE IN THE CONTEXT OF GLOBAL TRENDS

This paper analyzes the main problems and the development of public-private partnership in Ukraine for 1992-2012 years. The author characterized main trends by comparison with countries in the region, determined the main problems and possible solutions.

In the database of the World Bank Ukraine attributed to the region called "Europe and Central Asia". This group include 22 countries, including: CIS, countries of the former Yugoslavia and Turkey.

Determined that the activities of public-private partnership in Ukraine as a whole corresponds to global and regional trends. Ukraine is the third-highest number of PPP projects (58) after countries such as Russia and Turkey, their number by 55.4% over of a regional index. Similarly, look and performance of investments in PPP projects in Ukraine - 14.2 billion U.S. dollars, 3rd place, equal to the average. Since independence, Ukraine has sold 58 PPP projects worth a total investment of 14.1 billion U.S. dollars. This figure is quite significant compared to countries in the region.

At the same time, most of the period of public participation in PPP projects are not carried out, more or less consistently since it began in 2009 This trend indicates a lack of attention paid by the government partnering with the private sector.

A focus for the development of appropriate institutional component, which, in my opinion, will raise organizational aspects of PPPs in Ukraine to a new level. This was the experience of both developed countries and the EU new member states.

Keywords: *public-private partnerships; projects; trends and developments in Ukraine; issues.*

REFERENCES

1. Database of public-private partnerships in the world, *The World Bank*, available at: <http://ppi.worldbank.org/index.aspx> (ukr).
2. Varnavskiy V. A. (2009), Public-Private Partnerships in 2 vols., Moscow, Vol. 1, p. 12 (rus).
3. Vilisov M. (2006), Public-private partnership: political and legal aspect, *Vlast [Authority]*, № 7, pp. 14-19 (rus).
4. Yakunin V. I. (2007), Partnership in mechanism of public administration, *Sotsiologicheskiye issledovaniya [Sociological studies]*, Institute of Sociology, Moscow, № 2 (rus).
5. Akintoye A., Li Binga, Edwards P. J., Hardcastle C. (2004), The allocation of risk in PPP/PFI construction projects in the UK, *International Journal of Project Management*, 23 (2005), pp. 25-35 (engl).

© *Брайловський Ілля*

Надійшла до редакції 15.01.2014